



POLSKA FEDERACJA STOWARZYSZEŃ
RZECZOZNAWCÓW MAJĄTKOWYCH

INFORMACJA

o trwających w Ministerstwie Sprawiedliwości pracach nad założeniami
ustawy o biegłych sądowych

(opracowana na podstawie danych uzyskanych w trakcie spotkania w dniu 25 lipca 2024 roku w Ministerstwie Sprawiedliwości z prof. Tadeuszem Tomaszewskim, Pełnomocnikiem Ministra Sprawiedliwości do Spraw Biegłych Sądowych oraz Zespołem roboczym do spraw przygotowania założeń ustawy o biegłych (sądowych) powołanym przez Ministra Sprawiedliwości w drodze zarządzenia oraz na podstawie danych udostępnionych na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości)

Minister Sprawiedliwości Adam Bodnar w trakcie prezentacji założeń stwierdził, że *"Przeprowadzenie reformy przepisów dotyczących instytucji biegłego sądowego jest niezbędne. Obecny stan prawny jest jedną z przyczyn kryzysu wymiaru sprawiedliwości i powodem przewlekłości postępowań"*.

Poniżej zaprezentowane tezy stanowią efekt pracy Pełnomocnika Ministra Sprawiedliwości do Spraw Biegłych Sądowych oraz Zespołu roboczego do spraw przygotowania założeń ustawy o biegłych (sądowych).

Dotychczas obowiązujące przepisy dotyczących biegłych sądowych są nieprecyzyjne, niedostosowane do potrzeb obecnej praktyki lub ich brakuje, a system wyłaniania podmiotów opiniujących dla potrzeb postępowań przygotowawczych i sądowych jest niefunkcjonalny. Również system wynagrodzeń nie przyciąga do wykonywania funkcji biegłego najlepszych specjalistów.

Obowiązujące przepisy dotyczące biegłych sądowych nie spełniają swojego zadania ponieważ:

- Brakuje rozwiązań systemowych, które kompleksowo regulowałyby funkcjonowanie biegłych sądowych.
- Obowiązujące regulacje są przestarzałe i niekompletne.
- Regulacje wymagają uporządkowania – często te same przepisy występują w wielu aktach prawnych różnej rangi.
- Brakuje ujednoczonych, dostosowanych do sytuacji prawno-gospodarczej przepisów dotyczących m.in. praw i obowiązków biegłych, sposobu ich doboru, wpisu na listę.
- Brakuje w szczególności regulacji dotyczących, weryfikacji kandydatów na biegłych sądowych, czy funkcjonowania tzw. „biegłych instytucjonalnych”.

Brak dobrego prawa dotyczącego biegłych niekorzystnie wpływa na praktykę śledczą i sądową, co prowadzi między innymi do:

- niskiego poziomu opiniowania w wielu specjalnościach biegłych,
- często niewystarczającego przygotowania merytorycznego biegłych oraz braku znajomości prawa związanego z opiniowaniem,
- braku mechanizmów kontroli kwalifikacji i doświadczenia kandydatów na biegłych sądowych zmniejszającej się liczby biegłych sądowych, zwłaszcza w niektórych specjalnościach,
- braku odpowiednich zachęt, w tym finansowych, do zgłaszania się kandydatów do pełnienia - funkcji biegłego sądowego,
- braku zaufania do wydawanych przez biegłych opinii,
- patologii związanych z funkcjonowaniem pseudospecjalistycznych instytucji.

Główne cele projektu:

- Podniesienie poziomu opiniowania poprzez stworzenie korpusu wykwalifikowanych biegłych indywidualnych oraz instytucji specjalistycznych.
- Przyspieszenie postępowań z udziałem biegłych.
- Zwiększenie liczby biegłych sądowych, zwłaszcza z zakresu deficytowych specjalności.
- Zwiększenie zaufania organów procesowych oraz opinii publicznej do biegłych i wyników ich pracy.
- Podniesienie prestiżu funkcji biegłego sądowego.
- Zebranie w jednym akcie prawnym rangi ustawowej przepisów dotyczących zasad funkcjonowania biegłych sądowych i certyfikowanych instytucji opiniujących.

Warunkiem niezbędnym dla sukcesu reformy jest powiązanie nowych regulacji z odpowiednim finansowaniem systemu.

Główne założenia projektu ustawy:

1. **Status biegłego sądowego** - funkcję tą powinny pełnić osoby wysokich kompetencjach w różnych dziedzinach nauki bądź techniki, które mogą być wykorzystane dla potrzeb wymiaru sprawiedliwości. Kwalifikacje, kompetencje i wiedza biegłych sądowych powinny być potwierdzone w specjalnej procedurze certyfikacyjnej.

Utrzymanie dotychczasowej koncepcji biegłego sądowego – nie jest to wykonywanie zawodu, a pełnienie funkcji przez osoby, które mają wysokie kompetencje w różnych dziedzinach i mogą je wykorzystać dla potrzeb wymiaru sprawiedliwości.

2. **Certyfikowanie biegłych sądowych i instytucji opiniujących** - pozwoli na traktowanie opinii wydawanych przez takie podmioty jako eksperckich. Dopuszczalne jest zasięganie opinii biegłych *ad hoc*, jednak w określonych prawem przypadkach (np. z powodu braku biegłych sądowych w danej specjalności);
3. **Powołanie Rady Biegłych** przy Ministrze Sprawiedliwości. Jej zadaniem, poza reprezentowaniem interesów biegłych i wypowiedaniem się w sprawach dotyczących biegłych, byłoby wskazywanie kandydatów do Zespołów oceniających działających w

strukturze organizacyjnej organu certyfikującego biegłych sądowych i instytucje opiniujące;

4. **Komisja Certyfikacyjna Biegłych Sądowych i Instytucji Opiniujących** – powołana przez Ministra Sprawiedliwości, ale działająca samodzielnie poza strukturą resortu. Jej zadaniem jest weryfikacja kwalifikacji kandydatów na biegłych sądowych i już ustanowionych biegłych. Zadaniem Komisji byłaby także m.in. standaryzacja badań w poszczególnych rodzajach ekspertyz.

- Podmiot, który chciałby pełnić funkcję biegłego sądowego lub instytucji opiniującej musi poddać się weryfikacji w celu uzyskania certyfikatu. Certyfikat stanowiłby podstawę do wnioskowania przez ten podmiot o wpis na listę biegłych sądowych lub listę instytucji opiniujących. Certyfikaty przyznawane byłyby na 5 lat (lub certyfikaty warunkowe na 2 lata);
- Po uzyskaniu certyfikatu ekspert lub inny podmiot składa wniosek o wpis na listę biegłych sądowych lub listę instytucji opiniujących. Dokonuje go Minister Sprawiedliwości, który co do zasady nie może odmówić dokonania wpisu;
- Wybrane instytucje opiniujące byłyby zwolnione z procedury certyfikacyjnej - na swój wniosek byłyby z urzędu wpisywane na listę instytucji opiniujących. Wykaz takich instytucji byłby ustalony według przejrzystych kryteriów; przykładowo mogłyby nimi być: instytucje tworzone przez organy państwowe, spełniające kryteria ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce oraz ustawy o instytutach badawczych, także laboratoria policyjne i resortowe, Instytut Ekspertyz Sądowych i jednostki naukowe publicznych szkół wyższych;

"Biegli instytucjonalni"

Potrzeba ujednoczenia terminologii dotyczącej instytucji opiniującej

- w ostatnich latach powstają firmy - często jednoosobowe - które uznają się za instytucje specjalistyczne
 - zarabiają na przygotowywaniu opinii
 - nie mają odpowiedniego zaplecza laboratoryjnego i technicznego oraz wykwalifikowanej kadry
- Biegli *ad hoc* nie podlegaliby certyfikacji, natomiast ich kompetencje powinny być sprawdzone przez organ procesowy powołujący biegłego bądź instytucję naukową lub specjalistyczną do wydania opinii w konkretnej sprawie.
 - Kandydaci na biegłych sądowych niebędący absolwentami studiów prawniczych powinni odbyć przeszkolenie w zakresie prawa związanego z pełnieniem funkcji biegłego sądowego i wydawaniem opinii w postępowaniu karnym lub cywilnym.
 - Proponowane zmiany przepisów dają też możliwość powoływania instytucji naukowej lub specjalistycznej *ad hoc* (np. gdy brakuje na liście instytucji opiniującej w danej dziedzinie wymagającej wiadomości specjalnych)

Przejrzyste finansowanie opiniowania i wyższe wynagrodzenie biegłych sądowych

- Podstawową stawką godzinową byłaby dwukrotność obecnego wynagrodzenia, tj. ok. 80-110 zł /godz. Dla osoby ze stopniem doktora stawka godzinowa wyniosłaby ok.160 zł., a dla osoby z tytułem profesora 245 zł.
- Utrzymana zostanie możliwość podwyższenia stawki godzinowej o 50%. Decyzję o jej przyznaniu podejmuje organ procesowy na wniosek biegłego, po stwierdzeniu szczególnie złożonego charakteru problemu będącego przedmiotem opinii, jeszcze przed rozpoczęciem wykonywania ekspertyzy.
- Wyeliminowane zostanie (zwłaszcza w postępowaniach przygotowawczych) zjawisko „przetargów” na biegłych, które prowadzą do obniżenia jakości opinii i okazują się w efekcie droższe na skutek potrzeby późniejszego (z reguły w postępowaniu sądowym) powołania dodatkowego biegłego o teoretycznie wyższych kompetencjach.
- **Wprowadzone zostaną oświadczenia biegłych dotyczące kosztów niezbędnych do wydania opinii, które nie mogą być wykazane rachunkami, oraz ryczałtów za określone czynności.**
- Przywrócony zostanie obowiązek przedstawiania przez biegłego (instytucję opiniującą) tzw. karty pracy. Ułatwi to wyliczenie wynagrodzenia biegłego i innych kosztów związanych z wydaną opinią, ale także rozliczenie kosztów wydanej opinii w sytuacji ustalenia stawki godzinowej za pracę biegłego przed wydaniem opinii.

Finansowanie opiniowania, wynagrodzenie biegłych

- Podstawa liczenia stawki godzinowej powinna gwarantować godziwe wynagrodzenie biegłych oraz skutkować realnym zwiększeniem wynagrodzeń biegłych za wydawane opinie oraz ryczałtów za czynności biegłych.
- Podstawa liczenia stawki godzinowej i ryczałtów powinna być corocznie indeksowana.

Powstanie lista centralna biegłych indywidualnych i instytucji specjalistycznych

Dotychczasowe listy biegłych sądowych powołane w sądach okręgowych zastąpi jedna, elektroniczna lista centralna. Umożliwi ona:

- organom procesowym i stronom znalezienie biegłych sądowych określonej specjalności,
- lepszą kontrolę biegłych (dochowanie terminów, rzetelność opiniowania, weryfikacja kompetencji),
- powiązanie z systemem ROBUS,
- dyscyplinarne usunięcie biegłego z listy będzie skuteczne we wszystkich sądach okręgowych i wobec wszystkich organów procesowych,
- organizowanie szkoleń biegłych.
- Powstanie także jedna centralna lista instytucji opiniujących (instytucji naukowych i specjalistycznych). Lista taka będzie pełniła podobną rolę, jak lista indywidualnych biegłych sądowych. Obie listy będą administrowane przez Ministra Sprawiedliwości.

Komunikacja z biegłymi, system ROBUS

Możliwość używania nowoczesnych środków komunikacji biegłych z organem procesowym i administracją wspomagającą (poczty mailowej, przesłuchania na odległość, wydawania opinii w formie elektronicznej, stosowania podpisu

POLSKA FEDERACJA STOWARZYSZEŃ RZECZOZNAWCÓW MAJĄTKOWYCH

ul. Nowogrodzka 50 / 54 p. 433, 00 – 695 Warszawa, tel. +48 22 627 07 17, www.pfsrcm.pl

elektronicznego przez biegłego itp.).

Zwiększenie wykorzystania Rejestru Osób Biorących Udział w Postępowaniach Sądowych (ROBUS). Podstawowe funkcje, jakie mógłby w przypadku biegłych spełniać system to:

- wyszukiwarka danych o biegłych i instytucjach opiniujących
- sprawdzanie dostępności biegłych i instytucji opiniujących
- kontrola pracy podmiotów opiniujących
- dwustronna komunikacja pomiędzy organem procesowym a biegłym
- elektroniczny dostęp biegłych do akt i materiału badawczego.

Zebrał i opracował: Krzysztof Gabrel

26.07.2024 r.